

CHARAZSKÁ POLEMIKA

jak je uvedena v Životě Konstantina – Cyrila

Takovýto text je vložen pro orientaci, o čem se diskutuje

Když tam došel a chystal se zasednout k obědu u chagana, **tázali se ho:**
„Jaká je tvá hodnost, abychom tě posadili na patřičné čestné místo?“

On řekl: „Děda jsem měl velikého a velmi slavného, stával blízko císaře, ale svévolně odvrhl slávu mu danou a byl vyhnán. Odešel do cizí země a zchudl, a tam mě zplodil. Já tedy hledám někdejší hodnost dědovu a jiné se mi nepovedlo získat. Jsem totiž vnuk Adamův“.

Oni odpověděli: „Mluvíš důstojně a správně, hosti“.

A od té chvíle počali mu prokazovat víc úcty.

Boží Trojice

Chagan se chopil číše a pravil:

„Pijme ve jméno jediného Boha, který stvořil všechno tvorstvo“.

Filozof se také chopil číše a pravil:

„Piju ve jméno jediného Boha a jeho Slova, jímž stvořil všechno tvorstvo a jímž nebesa jsou utvrzena, i oživujícího Ducha, jímž všechna síla jejich trvá“.

Chagan mu odvětil:

„Říkáme všechno stejně, jen v tom se různíme: vy oslavujete Trojici, my však Boha jediného podle Pisma“.

Filozof řekl:

„Písmo hlásá Slovo i Ducha. Prokazuje-li někdo úctu, ale tvého slova a ducha v úctě nemá, jiný však má v úctě všechny tři, který z obou je uctivější?“

On řekl: „Který má v úctě všechny tři“.

Filozof mu na to odvětil: „Proto i my činíme víc, že to osvědčujeme skutky a posloucháme proroky. Neboť Izaiáš řekl: Slyš mě, Jákobe Izraeli, jehož já volám, já jsem první a já jsem na věky, nyní mne poslal Pán a Duch jeho“.

Vtělení Boha

Židé pak, kteří stáli okolo něho, pravili mu:

„Nuže pověz, jak může ženská osoba vměstnat do svých útrob Boha, na něž nemůže ani popatřit, neřku-li jej porodit?“

Filozof ukázal prstem na chagana a jeho prvního rádce a řekl:

„Řekne-li kdo, že první rádce nemůže chagana pohostit, a řekne-li dále: poslední otrok jeho může chagana i pohostit, i čest mu prokázat, jak ho mám nazvat, povězte mi, pomateným, či rozumným?“

Odpověděli mu: „Ó velmi pomateným“.

Filozof jim pravil: „Co je z celého viditelného tvorstva nejvznešenější?“

Odpověděli mu: „Člověk, neboť je stvořen podle obrazu Božího“.

Opět pravil jim filozof:

„Nejsou tedy pitomí ti, kteří praví, že se Bůh nemůže vměstnat do člověka? A on se přece vměstnal i v keř i v oblak i v bouři a dým, když se zjevil Mojžíšovi a Jobovi.

Jak by byl mohl léčit někoho jiného než toho, kdo byl nemocen? Propadlo-li tedy lidské pokolení zkáze, od koho jiného by se mu mohlo dostat obnovy, ne-li od samého tvůrce?

Odpovězte mi: Cožpak lékař, chce-li přiložit náplast nemocným, přiloží ji na strom či na kámen? A dokáže tím člověka vyléčit? A proč Mojžíš vztáhl ruce a Duchem svatým řekl ve své modlitbě:

V hromobití kamenném a hlasu polnice již se nám nezjevuj, Hospodine milosrdný, ale odejmi hříchy naše a usídli se v našem nitru? Neboť tak praví Akvilas“.

Tak se rozešli od oběda a určili den, kdy si o tom všem pohovoří.

Filozof opět usedl s chaganem a pravil:

„Jsem tu jistě mezi vámi jediný člověk bez příbuzenstva a přátel a disputujeme o Bohu, v jehož rukou je všechno, i naše srdce. Ať tedy za tohoto našeho rozhovoru ti z vás, kteří jsou mocni ve slovech, vysloví svůj souhlas s tím, čemu rozumějí, a čemu nerozumějí, ať se otáží a my jim to vyložíme“.

Zachovávání prvního zákona, nová úmluva

Židé na to odpověděli:

*„I my zachováváme v Písmu slovo a ducha. Pověz nám, **který zákon dal Bůh lidem dřív, Mojžíšův, či ten, který vy zachováváte?**“*

Filozof řekl: *„Ptáte se proto, že vy zachováváte první zákon?“*

Odpověděli: *„Ovšem, poněvadž třeba zachovávat ten první“.*

Filozof řekl:

„Chcete-li zachovávat první zákon, pak se naprosto vzdejte obřízky“.

Oni pravili: *„Co tím chceš říci?“*

Filozof řekl:

„Povězte mi bez okolků: byl dán první zákon v obřízce, či v neobřízce?“

Odpověděli: *„Myslíme, že v obřízce“.*

Filozof řekl:

*„Cožpak nedál Bůh, po přikázání a pádu Adamově, ještě **dříve zákon Noemovi a nenazval ten zákon úmluvou?** Vždyť přece řekl k němu: Hle, já učiním s tebou a s potomstvem tvým a s veškerou zemí úmluvu svou sestávající z trojího přikázání; a dál: Jezte všechno, i travnaté byliny, cokoli je pod nebem a cokoli na zemi a cokoli ve vodách, toliko masa s krví, v níž je život, nejezte; a dále: Kdo proleje krev člověka, buď prolita jeho vlastní krev místo ní. **Proč tedy proti tomu tvrdíte, že zachováváte první zákon?**“*

Židé mu odpověděli:

*„Zachováváme **první zákon Mojžíšův, ale tento Noemův nenazval Bůh zákonem, ale úmluvou,** tak jako rozkaz již dříve daný člověku v ráji, kdežto Abrahamovi daný nazval jinak, obřízkou, a ne zákonem. **Něco jiného je zákon a něco jiného úmluva,** a Stvořitel obojí nazval rozdílně“.*

Filozof jim odpověděl:

*„Na to já vám řeknu tolik: že **úmluva se nazývá zákonem,** neboť Bůh řekl Abrahamovi: Dám svůj zákon ve vašem těle, a nazval to také znamením: aby bylo mezi mnou a tebou. A týž Bůh volá opět k Jeremiášovi: Poslouchej této úmluvy, a k mužům Judovým a těm, kteří žijí v Jeruzalémě, dí, promluviš a řekneš jim: Takto mluví Pán Bůh*

Izraelův: Proklet bud' člověk, který neposlouchá slov této úmluvy, kterou jsem přikázal vašim otcům v den, kdy jsem je vyvedl ze země egyptské“.

Židé na to odpověděli:

*„I my trváme na tom, že se **zákon nazývá též úmluvou**. A všichni, kdo zachovávali zákon Mojžíšův, zalíbili se Bohu, a i my, kteří jej zachováváme, doufáme, že to platí též o nás, ale **vy jste si stanovili jiný zákon a šlapete po zákonu Božím**“.*

Filozof jim pravil:

*„Jednáme správně, neboť **kdyby Abraham nebyl přijal obřízku, ale držel se úmluvy Noemovy, nebyl by býval nazván přítelem Božím**. Ani Mojžíš, když potom později napsal zákon, **nedržel se prvního**.*

***Stejně činíme i my podle jejich příkladu** a zachováváme zákon, který jsme od Boha přijali, aby Boží příkaz zůstal pevný. Vždyť když dal Bůh Noemovi zákon, neřekl, že dá ještě nějaký jiný, ale že potrvá v duši živé na věky, ani podruhé, když dával příslibení Abrahamovi, neoznámil mu, že dá jiné Mojžíšovi. Jak tedy vy zachováváte zákon?*

A Bůh Ezechielem volá: Změním jej a dám vám jiný zákon.

*Jeremiáš pak dí zjevně: Hle přicházejí dny, praví Hospodin, a **ujednám s domem Judovým a domem Izraelovým novou úmluvu**, ne podle úmluvy, kterou jsem ujednal s vašimi otci za dnů, kdy jsem je ujal za ruku, abych je vyvedl ze země egyptské, poněvadž ani oni nezůstali věrni mé úmluvě. I pojal jsem k nim nenávisť. Neboť to je má úmluva, kterou ujednám s domem izraelským po oněch dnech, řekl Hospodin: **Dám své zákony do jejich myšlenek a do jejich srdcí je napíšu a budu jim Bohem a oni budou mi lidem**. A opět týž Jeremiáš dí: takto praví Hospodin: Zastavte se na cestách a vizte, a tažte se na věčné stezky Páně a vizte, která cesta je pravá, a po ní chodte a naleznete očištění pro své duše.*

*I řekli: Nepůjdeme. Ustanovil jsem nad vámi strážce, slyšte hlas polnice. I řekli: Nechceme slyšet. **Proto uslyší pohané** a ti, kdo u nich pasou stáda. A hned dále: Slyš, země, hle, já uvedu zlo na tento lid, ovoce to jejich odvrácení, poněvadž mých slov nedbali a zákon můj, který hlásali proroci, zavrhl.*

Že však zákon přestává, dokážu vám jasně nejen tímto jediným způsobem, ale i mnohými jinými důkazy a z proroků“

Pomazaný a jeho vláda

Židé mu odpověděli: „Každý Žid to ví, že se tak opravdu stane, ale čas pomazaného posud nepřišel“.

Filozof jim řekl:

„Proč se na to odvoláváte, ačkoli vidíte, že **Jeruzalém je rozbořen a že oběti přestaly a vše se naplnilo**, co o vás proroci předpověděli? Vždyť Malachiáš volá zřejmě o vás: Nemám ve vás zalíbení, praví všemohoucí Pán, **oběti z vašich ruk nepřijmu**, poněvadž **mé jméno je oslavováno u národů od východu slunce až na západ a na každém místě se mému jménu přináší čistá oběť**, neboť veliké je mé jméno u národů, praví všemohoucí Pán“.

Oni řekli:

„Aj, co pravíš! **Všechny národy budou v nás požehnány a obřezány** v městě Jeruzalémě!“

Filozof řekl:

„Kterak tedy Mojžíš praví: Poslechnete-li a uvolíte se ve všem zachovávat zákon, budou vaše hranice od Rudého až po moře Pelištejské a od pouště po řeku Eufrat?

My národové však **docházíme požehnání v semeni Abrahamově**, jež vzešlo z kořene Jesse a bývá nazýváno očekáváním národů a světlem celé země i všech ostrovů. A proroci slávou Boží osvětlení zdaž nevolají mocně po tomto zákonu a místě?

Zachariáš dí: Raduj se velmi, dcero Sionská, hle, tvůj král přichází k tobě tichý, sedící na oslím hříběti, zrozeném z podjařmenice.

A dále: Rozdrtí oruží Efrema a koně z Jeruzaléma a bude zvěstovat pokoj národům, a moc jeho od kraje země až na konec světa.

Jákob pak řekl: **Nebude chybět kníže Judovi ani vůdce z ledví jeho, dokud nepřijde ten, jemuž to přísluší, a ten jest očekáváním národů.**

Vidíte, že to vše je skončeno a naplněno, koho jiného čekáte?

Daniel zajisté poučen andělem řekl: **Sedmdesát neděl do Krista Vůdce**, to jest čtyři sta devadesát let, aby bylo **zpečetěno vidění a proroctví**. Jaké myslíte, že bylo železné království, o kterém se Daniel zmínil při soše?“

Odpověděli jemu: „Římské“.

Filozof se jich otázel:

„**Kdo je ten kámen**, který utrl z hory bez lidské ruky?“

Odpověděli: „*Pomazaný*“. **A dále řekli:** „Vývodíme-li z proroků i z jiných věcí, že už přišel, jak ty pravíš, jak to že římské království doposud drží svou moc?“

Filozof odpověděl:

„Nedrží, neboť už pominulo, stejně jako ostatní podle předobrazu sochy. Vždyť **naše království není římské, nýbrž Kristovo**, jak řekl prorok: Bůh nebeský vzbudí království, jež na věky nezahyne, a království jeho nebude jinému lidu ponecháno. Potře a rozvěje všechna království, ono však zůstane na věky. Což to není křesťanské království, které se nyní nazývá Kristovým? Ale Římané se oddávali modloslužbě. Tito však, kteří kralují ve jménu Kristově, jsou ten z toho, onen z onoho národa a plemene, jak též naznačuje prorok Izajáš, když k vám praví: Ostavili jste své jméno na prokletí mým vyvoleným a vás pobije Hospodin, ale **těm, kdo jemu slouží, bude dáno nové jméno**, které bude blahoslaveno po celé zemi, neboť budou blahoslaviti pravého Boha, a ti kteří přísahají na zemi, budou přísahat při Bohu nebeském.

Cožpak se nesplnily předpovědi všech proroků řečené zřejmě o Kristu?

Neboť **Izajáš líčí jeho zrození z Panny**, když praví takto: Hle, Panna počne v životě a zrodí syna, a nazvou jeho jméno Emanuel, což se vykládá »s námi Bůh«.

A Micheáš řekl: A ty, **Betléme**, země Judova, nejsi nijak nejmenší mezi vladaři Judovými, neboť mi z **tebe vzejde vůdce**, který bude vládnout mému lidu izraelskému, jeho původy jsou od počátku ode dnů věčnosti. Proto vydá ji až do času, kdy pracující ku porodu porodí.

Jeremiáš pak dí: Ptejte se a vizte, zda porodila hoch, poněvadž den ten je veliký jako žádný jiný, a doba úzkostná bude to pro Jakuba, ale bude od toho vysvobozen.

A Izajáš dí: **Dřív než pocítila bolesti, porodila**, dřív než došlo k rození, unikla trýzni a porodila hochu“.

Židé namítali dále: „My jsme ze Sema, požehnané je potomstvo, požehnání otcem Noemem, vy však nejste“.

I to jim vyložil: „**Požehnání vašeho otce není nic jiného než jen chvála Boha**, jeho však (Sema) se nic netýká, neboť zní takto: **Požehnán buď Hospodin, Bůh Semův**“. K Jafetovi však, od něhož my pocházíme, řekl: „**Ať Hospodin rozjaří Jafeta a ať obývá ve stanech Semových**“.

A pak jim podával důkazy z proroků a z jiných knih a nenechal jich, dokud sami neřekli: „*Tak tomu jest, jak ty pravíš*“.

Opět pak řekli: „*Jak to, že vy, kteří máte naději v člověka, děláte, jako byste byli požehnáni, ale Písmo takového člověka proklíná?*“

Filozof odpověděl: „*Cožpak David je proklet, či požehnán?*“

Řekli: „*Ba velmi požehnán*“.

Na to filozof: „*Nuže, i my doufáme v téhož jako on. Neboť řekl v žalmech: Člověk zajisté mého pokoje, v něhož jsem doufal. Člověk ten jest Kristus Bůh. Toho však, kdo doufá v pouhého člověka, pokládáme i my za prokletého*“.

Zamítnutí obřízky

Opět mu předložili jinou záhadu: „*Jak to, že vy křesťané zamítáte obřízku, ačkoli Kristus ji nezavrhl, ale naplnil podle zákona?*“

Filozof odpověděl: „*Ten ovšem, který dříve byl, řekl Abrahamovi: To buď znamením mezi tebou a mnou, splnil ji při svém příchodu, ježto měla platnost od onoho času až po něho, ale nedovolil jí dále trvat, nýbrž dal nám křest*“.

Oni řekli: „*Proč se tedy dřív jiní líbili Bohu, ač nepřijali toto znamení, ale znamení Abrahamovo?*“

Filozof odpověděl: „*O nikom z nich není známo, že by měl dvě ženy, leda o Abrahamovi, proto mu obřezává ten úd a stanoví mez, která by se dále již nepřestupovala, ale první manželství Adamovo dává ostatním za příklad, aby se jím řídili. Podobně učinil i Jakubovi tím, že ochromil žílu jeho stehna, poněvadž pojal čtyři ženy. Ten pochopil příčinu, proč mu to učinil a proč nazval jméno jeho Izrael, to jest, »rozum patřící na Boha«, neboť již, jak se zdá, s ženou neobcoval. Abraham to však nepochopil*“.

Úcta k ikonám

Opět se ho tázali Židé: „*Proč vy se klaníte modlám a tváříte se, jako byste se tím líbili Bohu?*“

Filozof odpověděl: „*Napřed se naučte rozlišovat názvy, co je ikona (obraz) a co je idol (modla), a toho si povšimněte a nenapadejte*“.

křesťany, neboť ve vašem jazyku se nachází pro tento »obraz« deset slov. Ale i já se vás zeptám: Byl to obraz stánku, jaký Mojžíš viděl na hoře a snesl dolů, nebo zhotovil uměle obraz obrazu, podobný obraz, neobyčejný svými sponami a kožemi a srstmi a cheruby? Poněvadž to tak učinil, řekněme snad proto, že vy uctíváte a se klaníte dřevu a kožím a srstem a ne Bohu, který tehdy dal takovýto obraz? Totéž platí i o chrámu Šalomounově, poněvadž měl obrazy cherubů a andělů a mnohé jiné podoby. Tak i my křesťané děláme obrazy těch, kteří se zalíbili Bohu, a uctíváme je a tím odlišujeme, co je dobré, od obrazů démonských, neboť Písmo haní ty, kdo obětují své syny a dcery a zvěstují hněv Boží, jinde zase chválí ty, kdo obětují své syny a dcery“.

Nečisté pokrmý

Pravili opět Židé: „Cožpak vy se neprotivíte Bohu, když **jíte vepřovinu a zaječinu?**“

I odpověděl jim: „**První úmluva** však přikazuje: **Jezte všechno** jako byliny travné, neboť čistým je všechno čisté, poskvrněným však i svědomí je poskvrněno. Vždyť **Bůh praví v knize Stvoření: Hle, všechno je velmi dobré.** Pro vaši chtivost však něco málo z toho vyloučil, neboť řekl: **Jedl Jákob a nasýtil se a odpadl milovaný. A jinde: Zasedl lid, aby jedl a pil, a vstal, aby hrál**“.

Uvedli jsme zde z mnohého zkráceně jen tolik na památku. Kdo by si však přál tyto řeči vyhledat v jejich úplné a pravé podobě, najde je v jeho knihách, pokud je přeložil náš učitel arcibiskup Metoděj, bratr Konstantina filozofa, který je rozdělil na osm promluv, a tam uží sílu jeho slova a z Boží milosti jako plamen žhoucí proti odpůrcům.

Když chagan chazarský s náčelníky vyslechli všechna tato jeho sladká a případná slova, řekli mu: „**Bohem jsi byl sem poslán k našemu vzdělání a od něho ses naučil všemu Písmu, všechnos řádně pověděl a dosyta jsi nás všechny potěšil medovými slovy svatých knih. My jsme sice lid neznalý písem, ale tomu věříme, že tys od Boha. Chceš-li však ještě víc uspokojit naše duše, vylož nám v podobenstvích popořádku každé pravidlo, na něž se tě zeptáme**“

Která víra je nejlepší

Když se shromáždili na druhý den, pravili mu: „Vylož nám, vzácný muži, podobenstvími a rozumem, která víra je ze všech nejlepší“.

I odpověděl jim filozof: „U jednoho krále byli dva manželé ve veliké cti a neobyčejné lásce. Když však zhřešili, zahnal je a vypověděl ze země. Žili pak tam po mnoho let a zplodili děti v chudobě. Dítka ty se scházely a radily se ve spolek, jakým způsobem by opět nabyly dřívějšího postavení. Ten radil tak, druhý onak a jiný opět jinak. Která tedy rada má obstát? Zdaž ne ta nejlepší?“

Oni řekli: „Co tím chceš říci? Vždyť každý pokládá svou radu za lepší než cizí. Židé pokládají svou za lepší než jinou, rovněž tak Saraceni a jiní jinou. Pověz, kterou z nich máme uznat za lepší?“

Filozof řekl: „Zlato a stříbro se zkouší ohněm, lež od pravdy však člověk odlišuje rozumem. Povězte mi: Z čeho povstal první pád? Zdaž ne ze spatření sladkého ovoce a ze zatoužení po božství?“

Oni řekli: „Tak jest“.

Filozof pokračoval: „Dejme tomu, že někdo bude mít potíže z toho, že se najedl medu nebo že se napil studené vody. Tu přijde lékař a řekne mu: Jen se najež mnoho medu, a vyzdravíš. A tomu, kdo pil vodu, řekne: Napij se studené vody a postav se nahý na mráz, a vyzdravíš. Druhý lékař však takto nemluví, ale **nařídí opačný lék:** aby místo medu pil něco hořkého a postil se, a místo studeného užil něco teplého na zahřátí. Který z těch dvou léčí rozumněji?“

Odpověděli všichni: „Ten který nařizuje opačné léky, neboť hořkosti třeba umrtvovat slastnou rozkoš tohoto života a pýchu pokorou a léčit opak opakem. Vždyť i my říkáme, že strom, který vytvoří napřed trn, později přinese sladké ovoce“.

Filozof opět odpověděl: „Dobře jste to řekli, neboť zákon Kristův představuje příkrost Božího života, potom však ve věčných přibytcích přináší ovoce stonásobné“.

Jeden z nich, jakýs rádce znající dobře všechnu zlobu saracénskou, otázal se filozofa: „Pověz mi, hosti, proč vy se nedržíte Mohameda? Vždyť on Krista v svých knihách velmi pochválil. Řekl o něm, že se narodil z panny, sestry Mojžíšovy, a že byl veliký prorok, který mrtvé

křísil a všeliké neduhy velkou mocí uzdravoval“.

Filozof mu odpověděl: „*Ať nás rozsoudí chagan. Pověz: Je-li Mohamed prorok, jak uvěříme Danielovi? Neboť on řekl: Do Krista všechno zjevení a proroctví přestane. On se však objevil až po Kristu. Jak tedy může být prorokem? Nazveme-li ho prorokem, pak zavrhneme Daniele“.*

Tu řekli mnozí z nich: „*Co mluvil Daniel, mluvil duchem Božím. O Mohamedovi víme všichni, že je lhář a zhoubce spásy všech, který vyblil své největší žvásty na zlobu a necudnosti“.*

Prvý rádce z nich řekl přátelům Saracénům: „*Tento host srazil s Boží pomocí všechnu pýchu židovskou na zem a vaši jako nečistou přehodil na onen břeh řeky“.*

Pravil též ke všemu lidu: „*Jako dal Bůh křesťanskému císaři moc nad všemi národy a svrchovanou moudrost, tak mu dal i víru a bez ní nemůže nikdo být živ životem věčným. Bohu buď sláva na věky“.*

A všichni řekli: „*Amen“.*

Filozof pak pravil se slzami ke všem: „*Bratři a otcové a přátelé a děti, toť Bůh dal všechen rozum i vhodnou odpověď. Je-li tu ještě někdo, kdo tomu odporuje, ať vystoupí a v hádce buď zvítězí, nebo podlehne, a kdo s tím souhlasí, ať se dá pokřtít ve jménu svaté Trojice. Nebude-li kdo chtít, já jsem prost tohoto hříchu, ale on uzří v den soudný, až zasedne »starý dnů« jako Bůh, aby soudil všechny národy“.*

Oni odpověděli: „*My nejsme sami proti sobě, ale pomalu, kdo může, tak poroučíme, ať se dá, kdo chce, od tohoto dne dobrovolně pokřtít. A kdo z vás se klaní na západ nebo koná modlitbu po židovsku nebo se drží víry saracénské, bude od nás ihned potrestán smrtí“.*

A tak se rozešli s radostí. Bylo pak jich pokřtěno z lidu ke dvěma stům, když se zřekli pohanských ohavností a nezákonných sňatků.

A chagan napsal císaři takovýto list: „*Poslals nám, pane, muže který nám vysvětlil, že křesťanská víra je učením i skutky svatá. Přesvědčili jsme se, že je to víra pravá, a nařídili jsme, aby se dali dobrovolně pokřtít, a doufáme, že i my k tomu dospějeme. My všichni jsme spojenci a přáteli tvého císařství a ochotni k tvé službě, kamkoli požádáš“.*

Chagan vyprovázel filozofa a jal se mu nabízet mnohé dary, ale on jich nepřijal, ale řekl: „*Dej mi řecké zajatce, kolik jich zde máš. To mi je milejší než všechny dary*“.

Posbírali jich do dvou set a dali jemu. I vydal se s radostí na svou cestu.